

Matylda RAKOWICZ*, Agata GAWLAK**

PROBLEMY DOSTĘPNOŚCI BUDYNKÓW OŚWIATY W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Dostępność przestrzeni pozostaje nadal problemem, mimo zmian w ustawodawstwie, nowych narzędzi w rękach projektantów czy zwiększającej się świadomości społecznej. Przeprowadzone badania obejmują placówki oświatowe w woj. wielkopolskim. Celem badań była ocena jakościowa dostępności przestrzeni dla osób ze specjalnymi potrzebami. Dokonano weryfikacji wybranych budynków w oparciu o zróżnicowane metody (wywiady, obserwacje, analizy dokumentacji, wizyty studyjne itp.). W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że obiekty wybudowane stosunkowo niedawno są zazwyczaj lepiej dostosowane i posiadają mniej barier architektonicznych, natomiast największym problemem w badanych obiektach im gremium jest ewakuacja osób z niepełnosprawnościami.

Słowa kluczowe: dostępność, projektowanie uniwersalne, budynki oświaty

1. WPROWADZENIE

Od 2019 r. obowiązują w Polsce przepisy dotyczące zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami [Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami]. Jednym z ich podstawowych celów było zwiększenie dostępności obiektów publicznych w ich aspekcie funkcjonalno-przestrzennym (tj. dostępność architektoniczna).

Budynki użyteczności publicznej to szerokie spektrum obiektów, stanowiące większość zabudowy w miastach. Według Rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, budynek

* Słuchaczka studiów podyplomowych „Planowanie przestrzenne – skala miasta i regionu” prowadzonych na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej w latach 2022-2023.

** Politechnika Poznańska, Wydział Architektury, Instytut Architektury, Urbanistyki i Ochrony Dziedzictwa. ORCID: 0000-0002-6234-7953.

użyteczności publicznej należy rozumieć jako „budynek przeznaczony na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, kultu religijnego, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, wychowania, opieki zdrowotnej, społecznej lub socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, w tym usług pocztowych lub telekomunikacyjnych, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, oraz inny budynek przeznaczony do wykonywania podobnych funkcji; za budynek użyteczności publicznej uznaje się także budynek biurowy lub socjalny” [Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie]. Dodatkowo wiele miast w Polsce (np. Gdańsk, Poznań czy Warszawa) wprowadziło odrębne regulacje, obejmujące standardy dostępności. Mimo zmian w przepisach wiele obiektów w miastach pozostaje niedostępnymi dla części społeczeństwa, w tym niestety nadal obiekty oświatowe.

W 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę 94 wybranych obiektów w 24 gminach na terenie kraju. Okazało się, iż żaden ze skontrolowanych obiektów nie był wolny od barier. Co znamienne, ponad 60% obiektów nie wprowadziło systemów i procedur związanych z ewakuacją osób niepełnosprawnych z budynków. A co najgorsze, żaden z ewaluowanych obiektów nie miał specjalistycznego wyposażenia, żeby taką ewakuację przeprowadzić (np. sygnalizacja naprowadzająca do wyjść ewakuacyjnych, rękawy ewakuacyjne itp.).

Niejednokrotnie o ograniczeniach użytkowników decydują fizyczne bariery w otoczeniu, a nie indywidualne cechy osoby, jej zdolności motoryczne, manualne czy mentalne. W konsekwencji istnienie przeszkód architektonicznych wpływa nie tylko na komfort użytkowania (mobilność i dostępność), ale jest przyczyną wielu barier psychicznych (lęki społeczne, stygmatyzacja, wykluczenie, izolacja, poczucie bezpieczeństwa i kontroli, możliwość decydowania o sobie, samodzielność i niezależność)¹.

Oprócz społecznej zgody dla barier architektonicznych istnieje legislacyjne przyzwolenie, które sprzyja ich sukcesywnemu powstawaniu. Przepisy prawa nie gwarantują równych szans wszystkim, obniżają komfort użytkowania, a w przypadku edukacji, również jakość życia. W efekcie spełnienie wymogów legislacyjnych nie gwarantuje osiągnięcia satysfakcjonującego standardu dostępności budynków.

¹ Bariery architektoniczne mają wpływ nie tylko na osoby nimi dotknięte. Izolacja osób z niepełnosprawnościami (zarówno spowodowana przyczynami obiektywnymi, jak i subiektywnymi) sprawia, że ich obecność w przestrzeni jest wyjątkowa (sporadyczna). Według badań Marcina Pawła Panka [2012] wpływa to na oswojenie z tą sytuacją. Kontakt z osobami z niepełnosprawnością powoduje często strach, przez co, według badań autora, są one „jedną z najmniej tolerowanych mniejszości w Polsce”. W konsekwencji burzy to poczucie bycia częścią społeczeństwa i nie wpływa pozytywnie na zwiększenie świadomości otoczenia, a także tolerancji inności. Stosunek i zachowania pozostałych jej użytkowników, którzy nie są

Prawo do edukacji jest konstytucyjnym prawem obywatela, gwarantowanym prawem człowieka a także jednym z podstawowych praw dziecka. Architektura placówek oświaty powinna zapewniać najwyższy możliwy komfort użytkownika wszystkim, poprzez zastosowanie rozwiązań dostosowanych do najbardziej wymagających potrzeb. Z tego względu jako podstawę do niniejszego opracowania, przyjęto sześć zasad projektowania uniwersalnego: 1. identyczne zastosowanie (*Equitable use*), 2. elastyczność użycia (*Flexibility in use*), 3. prosta i intuicyjna obsługa (*Simple and intuitive*), 4. zauważalna informacja (*Perceptible information*), 5. tolerancja dla błędów (*Tolerance for error*), 6. niski poziom wysiłku fizycznego (*Low physical effort*), 7. Wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu i użytkowania (*Size and Space for Approach and User*), 8. Percepcja równości (*Perception of Equality*).

Wzorce międzynarodowe wskazują, że w krajach Unii Europejskiej rośnie zapotrzebowanie na usługi edukacyjne w zakresie szkolnictwa wyższego dla seniorów. W Polsce obecnie działa ok. 630 Uniwersytetów III Wieku, na których ponad 80% słuchaczy stanowią osoby powyżej 61. roku życia.

Jako jeden z krajów UE Polska plasuje się na jednej z ostatnich pozycji w rankingu edukacji przez całe życie (obok Bułgarii i Grecji). Krajami, które przodują, są: Dania, Szwecja, Finlandia, Wielka Brytania. Z uwagi na fakt, że mamy obecnie do czynienia ze zjawiskiem globalnego starzenia się społeczeństw, można z dużym prawdopodobieństwem założyć wzrost zapotrzebowania na kształcenie wśród osób 60+. To ma również znaczenie przy ocenie stanu obiektów służących kształceniu, na ile będą one w stanie odpowiedzieć na pełne spectrum potrzeb społecznych związanych z wyzwaniami socjodemograficznymi i starzejącymi się społeczeństwami.

2. METODA

Celem badań było sprawdzenie, w jakim stopniu budynki oświaty pełnią swoją podstawową funkcję – są użyteczne dla wszystkich chcących z nich korzystać, a także w jakim stopniu dostosowane są do szczególnych potrzeb zwłaszcza osób z niepełnościami.

W celu sformułowania wskazówek legislacyjnych, dla podwyższenia standardów projektowych i uzyskania maksymalnej możliwej dostępności budynków, oprócz praktycznej strony osiągalności (polegającej na dotarciu do określonych obszarów funkcjonalnych w budynku, lub możliwości pełnego korzystania z pomieszczeń i urządzeń zgodnie z ich przeznaczeniem), poszukiwano rozwiązań funkcjonalnych dyskryminujących, stygmatyzujących lub segregujących.

Aby uzyskać pełen obraz przyczynowo-skutkowy, analizie poddano dodatkowo aktualne przepisy prawne pod kątem ich wpływu na standardy dostępności.

Przeprowadzone badania mają charakter jakościowy. Zrealizowano je na wybranych losowo placówkach zlokalizowanych w woj. wielkopolskim w trzech gminach (Chodzież, Wągrowiec, Buk) w 11 miejscowościach: Wiatrowie, Siennie, Łaziskach, Żelicach, Niepruszewie, Szewcach, Buku, Dobierzynie, Zacharzynie, Strzelcach i Stróżewie.

Każda z placówek poddana została dokładnemu audytowi, podczas którego przeanalizowano dostępność zarówno samego budynku jak i otoczenia.

Oprócz wizji lokalnej, szczegółowej inwentaryzacji, uzupełnionej o dokumentację fotograficzną, zrobiono wywiad z użytkownikami. Przeanalizowano również schematy ewakuacyjne, raporty z prób przeprowadzonych w ostatnim czasie przez służby ratownicze i instrukcje bezpieczeństwa pożarowego.

Obiekty zostały ocenione m. in. pod kątem dostępności dla:

- dzieci,
- osób poruszających się na wózkach,
- osób z innymi ograniczeniami w poruszaniu się – różnymi chorobami kończyn,
- osób słabo widzących i niewidomych,
- osób słabo słyszących i głuchych,
- osób z upośledzeniem w zakresie komunikacji, tzn. osób mających problem z komunikowaniem się lub rozumieniem języka pisanego lub mówionego, w tym osób z zagranicy, które nie znają języka miejscowego,
- osób mających na trudności w komunikacji,
- osób z zaburzeniem funkcji czuciowych, dysfunkcją psychiczną lub intelektualną,
- osób bardzo niskich, bardzo wysokich, osób dużej wagi,
- osób starszych (szkoły i przedszkola funkcjonują jako lokale wyborcze, uniwersytety kształcą studentów III wieku),
- kobiet w ciąży.

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami minimalne wymagania w zakresie dostępności architektonicznej obejmują:

- zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego,
- zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób.

Zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego, do ostatecznej oceny, jako najwyższy standard dostępności, przyjęto zarówno architektoniczną, jak i techniczną:

1. dostępność komunikacyjna (możliwość dojazdu, przystanki, przejścia dla pieszych, miejsca postojowe),

2. dostępność wszystkich dojeżdż (możliwie tymi samymi drogami dla wszystkich),
3. dostępność otoczenia budynku, elementów zagospodarowania terenu (przestrzenie, urządzenia aktywności, integracyjne place zabaw),
4. dostępność wszystkich wejść do budynku,
5. informacja nt. układu funkcjonalnego budynku (czytelna dla wszystkich grup niepełnosprawności),
6. dostępność komunikacji wewnętrznej (ciągi komunikacyjne, pochylnie wewnętrzne),
7. dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych (komunikacja pionowa: schody, windy),
8. dostępność wszystkich pomieszczeń (lub wszystkich funkcji użytkowych w przypadku toalet),
9. dostępność sprzętów i urządzeń,
10. funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej,
11. wstęp z psem asystującym,
12. możliwość ewakuacji (dostępność dróg i wyjść ewakuacyjnych, dostępność punktów zbiórki, wyposażenie obiektu w sprzęt do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami),
13. uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku.

Aby ustandaryzować kontrolę dostępności i jej późniejszą ewaluację, w badaniu posłużono się szczegółowymi wytycznymi² utworzonymi w 2023 r., jako część projektu Model Dostępnej Szkoły³. Schemat ten zakłada podział na cztery obszary, jednak na potrzeby opracowania wykorzystano wymogi dwóch pierwszych, opisanych jako:

- architektoniczny – standardy przygotowania infrastruktury pod kątem dostępności dla uczniów, nauczycieli, rodziców i członków społeczności lokalnej z niepełnosprawnościami,
- techniczny – określające dostępność poszczególnych pomieszczeń i ich wyposażenia dla uczniów i nauczycieli z niepełnosprawnością.

Model Szkoły Dostępnej definiuje w obszarze architektonicznym 12⁴ standardów dostępności (1. dojeżdż do obiektów oświatowych, 2. wejść do budynku, 3. szatni, 4. komunikacji poziomej, 5. komunikacji pionowej, 6. sal lekcyjnych, 7. sal spor-

² Wszystkie wymagania projektowe dostępne są w poszczególnych zakładkach na stronie projektu <https://model.dostepnaszkola.info/>, ich przytoczenie nie było możliwe z uwagi na ramy artykułu.

³ Model Dostępnej Szkoły ma charakter testowy. Służy pilotażowi realizowanemu w ramach konkursu nr POWR.04.01.00-IZ.00-00-021/18, w ramach Osi Priorytetowej IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działania 4.1 Innowacje społeczne Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

⁴ Na poziomie podstawowym i średniozaawansowanym, na poziomie zaawansowanym 10, nie uwzględniając stołówki i świetlicy.

towych, 8. sal rewalidacyjnych, 9. stołówki szkolnej, 10. świetlicy szkolnej, 11. biblioteki szkolnej, 12. pomieszczeń sanitarnych) i 9⁵ w obszarze technicznym (1. standard wyposażenia sal lekcyjnych, 2. dostępności ciągów komunikacyjnych, 3. dostępności pomieszczeń świetlicowych, 4. dostępności stołówki szkolnej, 5. dostępności biblioteki szkolnej, 6. dostępności gabinetu profilaktyki zdrowotnej, 7. dostępności gabinetów specjalistycznych, 8. dostępności przestrzeni wyciszenia, 9. bezpieczeństwa przeciwpożarowego i ewakuacji).

W każdym z obszarów wyróżniono podział na trzy poziomy dojrzałości: podstawowy, średniozaawansowany i zaawansowany⁶, rozróżniając w ten sposób m.in. fakt udogodnień wynikających z realizacji przepisów prawa, rozwiązań dodatkowych i innowacyjnych. Uszczegółowiono również poszczególne kategorie klasyfikując wytyczne na wymagane i zalecane. W badaniach nie dzielono wyników na podkategorie, ponieważ tylko komplet udogodnień gwarantuje najwyższy standard dostępności.

3. WYNIKI

W rozmowach przeprowadzonych podczas badań z pracownikami oświaty szczególną uwagę zwraca fakt, że, na pytanie, czy do szkoły (przedszkola) uczęszcza osoba z niepełnosprawnością, bez wahania zaprzeczali oni. Uczniowie ci byli edukowani poza murami placówek.

W nielicznych przypadkach, aby uniknąć kształcenia indywidualnego i izolacji ucznia, zdecydowano się na zabiegi tymczasowe, które były prowizoryczne, a do korzystania z nich angażowały osoby trzecie. Zastosowane udogodnienia były niezgodne z przepisami i niekiedy niebezpieczne. Trwałe przepisowe rozwiązania okazały się rzadkością.

W przypadku budynków wielokondygnacyjnych, problem stanowił brak urządzeń umożliwiających dostęp do wyższych pięter, co w konsekwencji wyklucza osoby z niepełnosprawnościami z możliwości korzystania ze znajdujących się tam

⁵ Na poziomie podstawowym i średniozaawansowanym, na poziomie zaawansowanym 8, nie uwzględniając gabinetu profilaktyki zdrowotnej.

⁶ Poziom podstawowy oznacza, że szkoła, dążąc do pełnej i realnej indywidualizacji procesu kształcenia, realizuje przepisy polskiego prawa oświatowego oraz postanowienia Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Poziom średniozaawansowany uwzględnia wprowadzenie szeregu dodatkowych rozwiązań, m.in. w zakresie podnoszenia świadomości, umiejętności i kwalifikacji pracowników, wyposażenia, podnoszenia dostępności architektonicznej, a także zastosowania kompleksowych narzędzi w wymiarze organizacyjno-finansowym. Poziom zaawansowany obejmuje innowacje, których wdrożenie nie wynika bezpośrednio z obowiązków szkół i organów prowadzących ujętych w przepisach, natomiast w znaczący sposób podnosi jakość edukacją [za: MSD 2023].

pomieszczeń. W takich przypadkach zajęcia, w których uczestniczyli uczniowie ze szczególnymi potrzebami, odbywały się wyłącznie na poziomie parteru, który niejednokrotnie nie był również w pełni dostępny (np. na ciągach komunikacyjnych w obrębie kondygnacji zlokalizowane były np. schody).

Na szczególną uwagę zasługują rozwiązania toalet, które nie przewidywały możliwości użytkowania przez osoby poruszające się na wózku lub dostosowane były tylko pozornie – czasem wyłącznie polegało to w na umieszczeniu w kabinie uchwytów, bez zapewnienia przestrzeni manewrowej w jej wnętrzu.

Istotny jest fakt, że najlepiej dostosowane były obiekty budowane stosunkowo niedawno. W nowych placówkach było najwięcej udogodnień, i to nie tylko tych wymaganych przepisami. Jedną z nich była dwukondygnacyjna szkoła branżowa, paradoksalnie zastrzegająca podczas rekrutacji konieczność przedstawienia zaświadczenia o pełnej sprawności kandydata. Jedyne (poważne) jej mankamentem był brak zastosowanych rozwiązań koniecznych do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami z piętra. Świadczy to o rosnącej świadomości i coraz częstszym stawianiem wartości etycznych ponad ekonomicznymi.

Na podstawie wyników badań sformułowano rekomendacje dla właścicieli, zarządców, legislatorów i projektantów.

Ocena dostępności placówek.

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wiatrowie (Wągrowiec)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Dzieci dowożone są autobusem, który zatrzymuje się na gruntowej pętli vis a vis szkoły (pojazd jest nieprzystosowany do przewożenia pasażerów poruszających się na wózku). Uczniów przeprowadza przez jezdnię opiekun – w pobliżu nie ma przejścia dla pieszych. Przy wejściu nie przewidziano żadnych miejsc postojowych.
2. Dostępność wszystkich dojeżdż – OGRANICZONA.
Gładka, utwardzona nawierzchnia pokrywa niewielki obszar przed i wzdłuż budynku, prowadzi ona do głównego wejścia i przez furtkę na boisko. Niestety, aby dotrzeć do drugiego wejścia, trzeba poruszać się po piaszczystej lub trawiastej nawierzchni.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Do wszystkich miejsc na terenie obiektu prowadzi grząska nawierzchnia. Na terenie nie przewidziano urządzeń dostosowanych do szczególnych potrzeb.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Do budynku prowadzą dwa wejścia. Żadne z nich nie umożliwia osobie na poruszającej się na wózku dostępu do budynku (w sytuacjach tego wymagających, przystawiano prowizoryczny podjazd). Schody nie są oznakowane i nie mają odpowiednich balustrad.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK..
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.

W niektórych drzwiach wewnętrznych budynku znajdują się progi. Przejścia i korytarze są bardzo wąskie, a do pomieszczenia, w którym znajduje się sala komputerowa i biblioteka, prowadzą stopnie.

Rys. 1. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wiatrowie (Wągrowiec)
[fot. Katarzyna Maćkiewicz]

7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Komunikacja pionowa w budynku odbywa się wąską, niespełniającą przepisów, klatką schodową.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
Układ funkcjonalny budynku jest nieczytelny, orientację utrudniają dodatkowo pomieszczenia przejściowe. W wewnętrznych drzwiach do pomieszczeń znajdują się progi wynoszące nawet 5 cm (sale lekcyjne, sala pedagoga) i 8 cm (wejście do toalet). W obrębie pierwszego piętra znajduje się uskok o wysokości 40 cm wynikający z różnicy poziomów posadzki, którego pokonanie możliwe jest wyłącznie stopniami, bez poręczy, oznaczeń i zabezpieczonej krawędzi podestu.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
Meble rozmieszczone zostały w sposób utrudniający swobodne poruszanie się między nimi. Sprzęty nie są przystosowane do korzystania z nich przez osoby ze szczególnymi potrzebami (brakuje elastycznych rozwiązań), pomoce naukowe, wieszaki i włączniki, znajdują się poza czasem poza zakresem dostępności.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – OGRANICZONA.
Na drogach ewakuacyjnych występują progi, uskoki i stopnie. W wyjściach ewakuacyjnych są schody. Miejsce zbiórki jest niedostępne.

13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. F. Łakińskiego w Łaziskach

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Przystanki komunikacji publicznej nie są przystosowane i nie mają zadaszenia. Parking nie ma wydzielonego miejsca dla osób z niepełnosprawnościami, nie ma też możliwości podjechania samochodem pod dostępne wejście.
2. Dostępność wszystkich dojeżdż – OGRANICZONA
Brak ciągów komunikacji pieszej (pobocza drogi), w miejscach, gdzie występuje chodnik, ich szerokość nie umożliwia mijanie się przechodniów. Na utwardzonych dojeżdżach na terenie szkoły zlokalizowane są stopnie.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Utwardzone posadzki są nierówne i w złym stanie technicznym. Większość nawierzchni to nawierzchnia trawiasta.

Rys. 2. Szkoła Podstawowa im. F. Łakińskiego w Łaziskach
[fot. K. Mackiewicz]

4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Z poziomu terenu możliwy jest dostęp do części sportowej budynku (znajdują się w niej szatnie i sala gimnastyczna), do wszystkich pozostałych wejść prowadzą schody.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
W budynku występują duże różnice wysokości posadzek.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
W budynku nie zapewniono dostępu do kondygnacji użytkowych. Komunikacja odbywa się wewnętrzną klatką schodową i stopniami znajdującymi się między poszczególnymi strefami.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.

W drzwiach wewnętrznych występują stopnie lub progi. W pomieszczeniach często nie ma możliwości manewru.

9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.

W budynku nie przewidziano uniwersalnych lub dostosowanych sprzętów, odległości między meblami utrudniają dotarcie do wybranych miejsc.

10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. S. Staszica w Żelicach (Wągrowiec)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Brak wydzielonych i oznakowanych miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami, dzieci do szkoły przywożone są nieprzystosowanymi pojazdami.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – OGRANICZONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA
Na terenie znajdują się funkcje, do których dotarcie możliwe jest wyłącznie nawierzchnią trawiastą.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Dostępne wyłącznie wejście główne, do pozostałych prowadzą stopnie, w drzwiach znajdują się wysokie progi, a szerokość niektórych otworów w świetle wynosi dużo mniej niż minimalna dopuszczalna wartość.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
Przejście pod schodami (do wyjścia ewakuacyjnego) ma wysokość w świetle poniżej dopuszczalnej.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Piętro budynku jest niedostępne.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
W niektórych drzwiach wewnętrznych znajdują się wysokie progi, a szerokość wybranych, jest mniejsza niż dopuszczalna. W budynku nie przewidziano dostosowanych toalet.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
W budynku nie zapewniono dostosowanego wyposażenia.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. ks. Jakuba Wujka w Siennie (Wągrowiec)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
W pobliżu szkoły nie przewidziano miejsc postojowych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Dzieci są przywożone wspólnie nieprzystosowanym pojazdem. W pobliżu szkoły nie ma miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – OGRANICZONA.
W furtce ogrodzenia znajduje się stopień, do wejścia głównego jest nierówne i w złym stanie technicznym, do bocznego prowadzi nawierzchnia trawiasta.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Teren jest niemal całkowicie pokryty trawą.

Rys. 3. [Szkoła Podstawowa im. ks. Jakuba Wujka w Siennie (Wągrowiec)
fot. K. Maćkiewicz]

4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Do budynków prowadzą schody zewnętrzne. W niektórych drzwiach są wysokie progi.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – ZAPEWNIONA.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
W budynkach nie ma dostępnych kondygnacji, zarówno na parter, jak i piętro prowadzą zewnętrzne i wewnętrzne schody.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
W budynkach znajdują się niedostępne pomieszczenia, problem stanowią progi, wąskie, ciężkie drzwi lub zakresy ich otwarcia.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.

Budynki nie są wyposażone w sposób umożliwiający pełne korzystanie ze wszystkich funkcji osobom o szczególnych potrzebach. Toalety również nie zostały odpowiednio przystosowane.

10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
Budynki nie są przystosowane do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa w Zacharzynie (Chodzież)

1. Dostępność komunikacyjna – ZAPEWNIONA.
2. Dostępność wszystkich dojsć – ZAPEWNIONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Do wybranych elementów zagospodarowania terenu dotrzeć można wyłącznie po trawiastej nawierzchni.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Tylko wejście główne do budynku jest wyposażone w pochylnię, w pozostałych są wyłącznie schody.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
Na ciągach komunikacyjnych znajdują się progi przekraczające 2 cm.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Na piętro budynku prowadzą nieoznakowane i niespełniające przepisów schody.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
W niektórych drzwiach znajdują się progi, a szerokość otworów jest mniejsza niż wymagana.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
W budynku nie przewidziano uniwersalnego wyposażenia.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Strzelcach (Chodzież):

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Dzieci przywożone są przez pojazdy nieprzystosowane do przewozu osób z niepełnosprawnościami.

2. Dostępność wszystkich dojazdów – ZAPEWNIONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – ZAPEWNIONA.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Jedno wejście nie jest dostosowane, jednak nie wpływa to na możliwość pełnego wykorzystania funkcji obiektu.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.

Rys. 4. Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Strzelcach (Chodzież)
[fot. Matylda Rakowicz]

6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – ZAPEWNIONA.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – ZAPEWNIONA.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – ZAPEWNIONA Z UWAGAMI.
Biblioteka znajduje się w części podziemnej budynku (kondygnacja nieużytkowa).
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – ZAPEWNIONA.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – ZAPEWNIONA Z UWAGAMI.
Wszystkie (z wyjątkiem jednego) wyjścia ewakuacyjne są dostępne z poziomu terenu lub wyposażone w pochylnie, ewakuacja osób z niepełnosprawnościami musi być potraktowana indywidualnie. Budynek nie jest wyposażony w sprzęt umożliwiający ewakuację osoby z niepełnosprawnościami po schodach.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Rys. 5. Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Strzelcach (Chodzież)
[fot. M. Rakowicz]

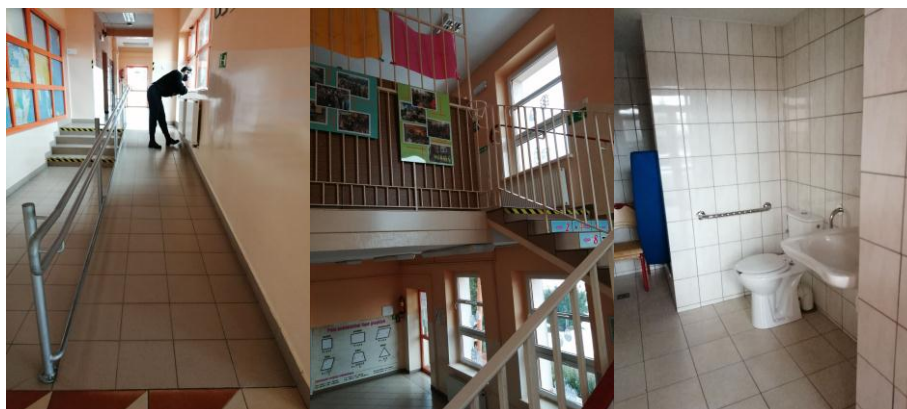
Szkoła Podstawowa im. mjr. Henryka Sucharskiego w Stróżewie (Chodzież)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Autobus przywożący dzieci nie jest przystosowany do przewożenia osób poruszających się na wózku. Na terenie nie przewidziano dostępnych miejsc postojowych.
2. Dostępność wszystkich dojeżdż – OGRANICZONA.
Do wejścia od strony boiska prowadzi grząska nawierzchnia.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Nawierzchnia w części rekreacyjnej jest trawiasta lub piaszczysta, co utrudnia dostęp do poszczególnych funkcji. Brakuje urządzeń dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Dostępne jest wyłącznie główne wejście, przed pozostałymi znajdują się stopnie.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.

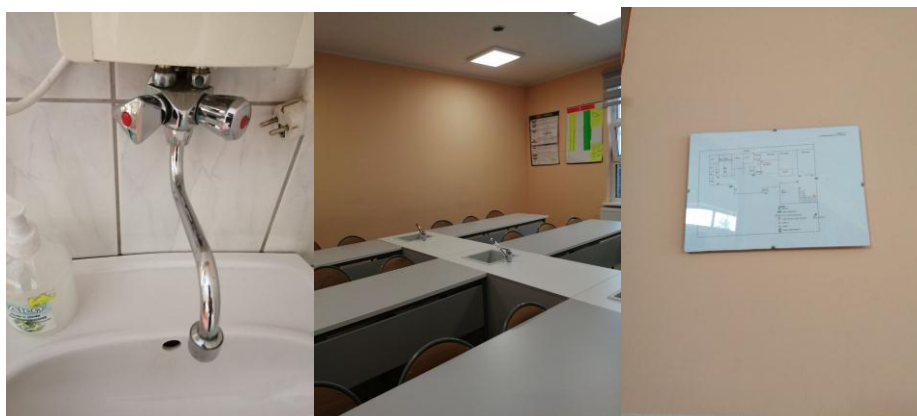
Rys. 6. Szkoła Podstawowa im. mjr. Henryka Sucharskiego w Stróżewie (Chodzież)
[fot. M. Rakowicz]

6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
Wewnątrz budynku znajduje się pochylnia, która jednak wymaga kilku poprawek. W jednych drzwiach na ciągu komunikacyjnym znajduje się próg.

Rys. 7. Szkoła Podstawowa im. mjr. Henryka Sucharskiego w Stróżewie (Chodzież)
[fot. M. Rakowicz]

7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Na piętro, gdzie zlokalizowano trzy sale lekcyjne, prowadzi klatka schodowa z przestronną duszą i miejscem na dźwig osobowy.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
Pomieszczenia na piętrze mają progi w drzwiach.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.

Rys. 8. Szkoła Podstawowa im. mjr. Henryka Sucharskiego w Stróżewie (Chodzież)
[fot. M. Rakowicz]

Wyposażenie nie jest przystosowane. Stałe meble w pracowni chemicznej usytuowane są bardzo blisko siebie, w sposób uniemożliwiający osobie na wózku swobodne poruszanie się i korzystanie z urządzeń. W budynku przewidziano obszerną toaletę dla osób ze szczególnymi potrzebami, jednak nie jest ona wystarczająco dostosowana.

10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – OGRANICZONA.
Z uwagi na schody w wyjściach ewakuacyjnych osoba poruszająca się na wózku może wydostać się z budynku tylko głównym wyjściem. Nie przewidziano możliwości ewakuacji osób z problemami motorycznymi z piętra.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Branżowa Szkoła I Stopnia w Buku (Buk)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
Nie zapewniono miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – ZAPEWNIONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – ZAPEWNIONA.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Do wejścia głównego prowadzą schody zewnętrzne. Dostęp możliwy jest wejściem znajdującym się z boku budynku, dojazd do niego nie jest oznakowane.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – ZAPEWNIONA
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – ZAPEWNIONA
Z UWAGAMI.
W budynku funkcjonują dwie klatki schodowe, platforma znajduje się przy jednej z nich.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – ZAPEWNIONA.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – ZAPEWNIONA.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – ZAPEWNIONA.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
Budynek nie jest wyposażony w odpowiednie urządzenia do ewakuacji osób z piętra.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Zespół Szkolno-Przedszkolny im. dr Wandy Błęńskiej w Niepruszewie (Buk)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – OGRANICZONA.
Do jednego wyjścia (ewakuacyjnego) nie doprowadzono utwardzonej nawierzchni.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
Na terenie obiektu przeważa trawiasta lub grząska nawierzchnia.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Dostępne jest tylko jedno wejście, prowadzące do części sportowej budynku, jednak zlokalizowana przy nim pochylnia nie spełnia wszystkich przepisów.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
W budynku występują duże różnice wysokości posadzki, które pokonać można wyłącznie schodami wewnętrznymi.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
W budynku nie przewidziano uniwersalnego wyposażenia.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. dr. Lecha Siudy w Szewcach (Buk)

1. Dostępność komunikacyjna – ZAPEWNIONA.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – ZAPEWNIONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Dostępne jedno wejście prowadzące do części sportowej obiektu, drugie wejście wyposażone w pochylnię nie spełnia standardów dostępności.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
Występują duże różnice w wysokości posadzki w obrębie kondygnacji, których pokonanie odbywa się wyłącznie schodami.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Dostępny jest wyłącznie fragment parterowej części budynku.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
W drzwiach znajdują się progi.

Rys. 9. Szkoła Podstawowa im. dr. Lecha Siudy w Szewcach (Buk)
[fot. M. Rakowicz]

9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
Budynek nie jest w pełni wyposażony w sposób uniwersalny. Łazienki przeznaczone dla osób z niepełnosprawnościami są nieodpowiednio zaprojektowane, np. umywalka znajduje się bardzo blisko ściany, znajdujący się przy niej uchwyt nie wystarcza, aby mogła z niej skorzystać osoba z niepełnosprawnościami (patrz zdjęcie powyżej).
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa Im. Dr Lecha Siudy w Szewcach (Dakowy Suche – Buk)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
2. Dostępność wszystkich dojazdów – OGRANICZONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – OGRANICZONA.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.
6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – OGRANICZONA.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – OGRANICZONA.
10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.

11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
Próby ewakuacyjne wykazywały, że jedyne istniejące wyjście ewakuacyjne jest niewystarczające dla liczby dzieci przebywających w budynku.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

Szkoła Podstawowa im. o. I. Cieślaka w Dobieżynie (Buk)

1. Dostępność komunikacyjna – OGRANICZONA.
W pobliżu wejść do budynku nie ma miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnościami. Uczniowie przywożeni są pojazdami niedostosowanymi do szczególnych potrzeb.
2. Dostępność wszystkich dojeżdż – ZAPEWNIONA.
3. Dostępność otoczenia budynku – ZAPEWNIONA.
4. Dostępność wszystkich wejść do budynku – OGRANICZONA.
Do wejść prowadzą schody zewnętrzne.
5. Czytelna dla wszystkich informacja nt. układu funkcjonalnego budynku – BRAK.

Rys. 10. Szkoła Podstawowa im. o. I. Cieślaka w Dobieżynie (Buk)
[fot. M. Rakowicz]

6. Dostępność komunikacji wewnętrznej – ZAPEWNIONA.
7. Dostępność wszystkich kondygnacji użytkowych – OGRANICZONA.
Komunikacja pionowa w budynku odbywa się wyłącznie schodami, które nie spełniają wszystkich obowiązujących przepisów.
8. Dostępność wszystkich pomieszczeń – OGRANICZONA.
Do części pomieszczeń prowadzą bardzo wąskie drzwi, w niektórych są również progi. W budynku nie przewidziano dostępnych toalet.
9. Dostępność sprzętów i urządzeń – ZAPEWNIONA.

10. Funkcjonowanie dodatkowych przestrzeni do wyciszenia lub pracy indywidualnej – BRAK.
11. Wstęp z psem asystującym – MOŻLIWY.
12. Możliwość ewakuacji – BRAK.
13. Uwzględnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Instrukcji Bezpieczeństwa Pożarowego budynku – BRAK.

4. REKOMENDACJE

Przepisy prawne należy sformułować w sposób jednoznaczny i klarowny, uniemożliwiając (zwłaszcza w budynkach nowoprojektowanych) realizację rozwiązań innych, niż wynikające z zasad projektowania uniwersalnego. W przeciwnym razie nie osiągniemy pełnej dostępności. Należy zadbać, aby każde udogodnienie stało się normą i znalazło swój zapis w dokumentach legislacyjnych.

Drzwi wejściowe do budynku powinny być wszystkie dostosowane bez wyjątku, zwłaszcza, że często wykorzystywane są również do ewakuacji. Należy unikać lokalizacji przy schodach zewnętrznych platform i innych urządzeń, w przypadkach zagrożenia życia tylko pochylnie dają pełną gwarancję niezawodności⁷. Wskazane jest całkowite zrezygnowanie ze stosowania drzwi obrotowych i wahadłowych, ponieważ powodują one segregację (*Equitable use*). Najbardziej korzystnym rozwiązaniem dla wszystkich grup osób ze szczególnymi potrzebami jest stosowanie skrzydeł otwieranych automatycznie.⁸ Drzwi powinny być wyposażone w systemy opóźnionego zamykania, a ich otwarcie, zwłaszcza jeżeli wymaga ono wysiłku (np. szklane drzwi pożarowe), wspomagane przy pomocy siłowników. Z uwagi na osoby z dysfunkcjami słuchu, sugeruje się, aby w skrzydłach umieszczać elementy przeziernie.

Na szczególną uwagę zasługują przepisy dotyczące bezpieczeństwa użytkownika, w których powinny znaleźć się szczegółowe zapisy nt. mocowania pochwyty i ich nośności, a także konieczności ograniczania wstępu pod biegi schodów lub inne miejsca o obniżonej skrajni (np. poprzez ich wypełnienie lub umieszczenie wyczuwalnej białą laską balustrady z elementem poziomym znajdującym się na wysokości 10 cm od powierzchni posadzki).

Toalety powinny być wyposażone w sposób, który umożliwia korzystanie z każdego urządzenia przez osoby o szczególnych potrzebach (np. regulowane lustro czy pojemniki na odpady nieotwierane nogą). Istotne jest mocowanie pochwyty (zdarzają się połączenia z płytami gipsowo-kartonowymi), jak również ich sensory dobór,

⁷ Krzesła ewakuacyjne itp. uzależniają ewakuację osób z niepełnosprawnościami od osób trzecich.

⁸ Nie wykluczają również osób posługujących się PJM, które przez nie przechodząc nie muszą przestawać mówić.

ponieważ występują sztywne nieskładane poręcze między miską ustępową a przestrzenią manewrową. Wolna od przeszkód powierzchnia posadzki (1,5 m × 1,5 m) nie powinna być zlokalizowana w sposób przypadkowy. Przeniesienie osoby z niepełnośprawnościami na miskę ustępową może odbywać się przez transfer frontalny, diagonalny lub boczny (najkorzystniejszy). Należy jednak brać pod uwagę fakt, iż każdy sposób, poza równoległym, stwarza ryzyko wypadku w sytuacji, w której z toalety korzysta osoba słaba fizycznie, lub dużej wagi. Stąd sugestia, aby przestrzeń manewrowa znajdowała się możliwie jak najczęściej z boku sedesu.

Ponieważ osoby niewidome dostrzegają światło, zaleca się stosowanie LED-ów do określania istotnych kierunków (listwy przypodłogowe, oprawy oświetleniowe) lub sygnalizowania lokalizacji rzeczy ważnych (np. podświetlane włączniki).

Przepisy dopuszczają wykorzystywanie w komunikacji pionowej dźwigów osobowych o wymiarach mniejszych niż 1,1 m × 1,4 m, pod warunkiem, że jedna z wind jest dostosowana do przewozu mebli i osób na wózku. Już samo brzmienie tego zapisu jest stygmatyzujące, a zastosowanie tego przepisu w życiu, wyklucza (i nie uwzględnia sytuacji awaryjnych). W budynkach użyteczności publicznej należy zatem wykorzystywać wyłącznie urządzenia dostosowane.

Dostępność szkół to również dostępność transportu i komunikacji. Środki transportu zbiorowego (np. autobusy) nie przewidują możliwości przewozu więcej niż jednego pasażera poruszającego się na wózku (autokary wożące dzieci w badanych gminach wcale). Dlatego placówki lub gminy powinny zadbać o pasażerów z niepełnośprawnościami i zagwarantować ofertę odpowiadającą rzeczywistym potrzebom. Oznakowane miejsca postojowe dla środków transportu indywidualnego należy lokalizować bezpośrednio przy wejściu lub w jego pobliżu, ponieważ poruszanie się po parkingach lub pieszojezdniach, jest dla osoby na wózku niebezpieczne, cofający pojazd może bowiem takiej osoby nie zauważyć we wstecznym lusterku.

Instrukcje Bezpieczeństwa Pożarowego obiektów muszą uwzględniać konieczność ewakuacji osób z niepełnośprawnościami. Odpowiednie wyposażenie (krzesła do ewakuacji, materace, koce, nosze itp.) powinno być dobrane odpowiednio do sposobu ewakuacji, adekwatnej do szerokości dróg ewakuacyjnych.

Jako informację na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, można wykorzystać schematy ewakuacyjne, które powinny być czytelne dla wszystkich użytkowników, również tych z niepełnośprawnościami.

Zagrożenia powinny być komunikowane przy użyciu wszystkich rodzajów urządzeń do sygnalizacji świetlnej i dźwiękowej, jak również lokalizacja miejsca zbiórki, np. przez dodatkowe urządzenie emitujące określony sygnał.

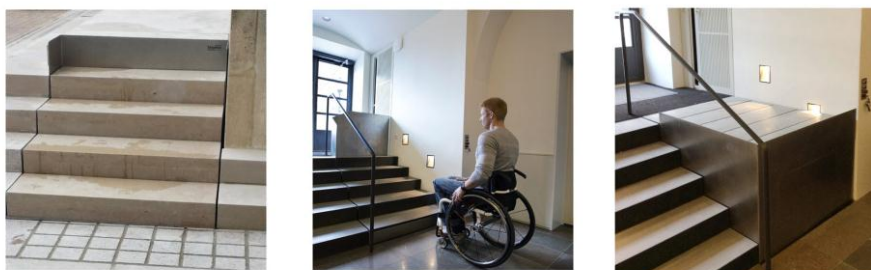
5. DYSKUSJA

Od momentu przeprowadzenia audytów wiele się w badanych szkołach zmieniło. Dyrekcja i zarządcy, a także gminy, dokładają wszelkich starań, aby umożliwić korzystanie z ich placówek wszystkim dzieciom i sprostać najwyższym wymaganiom.

Niejednokrotnie głównym czynnikiem stojącym na przeszkodzie są ograniczenia budżetowe. Poparcie ulepszeń podstawą prawną i absolutną koniecznością natury formalnej, z pewnością ułatwiłoby pozyskanie niezbędnych funduszy. Niestety nadal brakuje odpowiednich przepisów.

Drugim poważnym problemem jest zabytkowy charakter budynków lub ograniczenia natury technicznej i konstrukcyjnej. Należy zastanowić się w jaki sposób przekształcać istniejące budynki, aby uniknąć likwidacji ich dotychczasowej funkcji, często mocno zakorzenionej w lokalnej tożsamości miejsca. Być może rozwiązaniem jest wykorzystanie obszernych przyszkolnych terenów i uzupełnienie zabudowy o dodatkowe pawilony, zapewniające niezbędną przestrzeń dla wszystkich potrzebnych funkcji.

Jeśli argumentem przeciwko przebudowie czy rozbudowie jest wartość estetyczna lub brak możliwości ingerencji w formę, istnieją dyskretne rozwiązania, które doskonale wtapiają się w istniejącą strukturę.

Rys. 11. Zwiększenie dostępności.[Stepless 2023]

Istnieje prawdopodobieństwo, że z czasem pojawią się udogodnienia natury indywidualnej, usprawniające korzystanie z budynków i ich otoczenia w sposób nieograniczony, jak np. specjalne wózki do poruszania się na piaszczystych plażach.

Wszystko zależy od świadomości, edukacji i wrażliwości ludzkiej na istniejące potrzeby wszystkich członków społeczeństwa – użytkowników przestrzeni.

LITERATURA

- Burtkowski M., 2019, *Projektowanie uniwersalne dobre przykłady*, Z:A, nr 69, s. 40.
Calek G., Niedbalski J., Raclaw M., Żuchowska-Skiba D., 2021a, *Wirtualizacja życia osób z niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
Calek G., Niedbalski J., Raclaw M., Żuchowska-Skiba D., 2021b, *Zrozumieć niepełnosprawność. Problemy, badania, refleksje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Cierpiałowska T., 2009, *Studenci z niepełnosprawnością, problemy funkcjonowania edukacyjnego i psychospołecznego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.
- Czubala D., Lach-Rosocha J., 2004, *Niepełnosprawni wśród nas. O dostępie do edukacji i prawo do rozwoju*, Wydawnictwo ATH, Bielsko-Biała.
- Engelhardt L., Metlitzky N., 2008, *Barrierefrei Städte bauen. Orientierungssysteme im öffentlichen Raum.*, Fraunhofer IRB Verlag, Stuttgart.
- Fischer J., Meuser P., 2009, *Handbuch und Planungshilfe. Barrierfreie Architektur*, DOM publishers, München.
- Gajdzica Z., 2004, *Wątki zaniedbane zaniechane nieobecne w procesie edukacji i wsparcia społecznego osób niepełnosprawnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Gawlak A., 2022, *Mieszkanie dla zdrowia. Projektowanie dla przyszłych seniorów*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań.
- Godawa J., 2017, *Osoba z niepełnosprawnością na ścieżkach życia. Kultura. Społeczeństwo. Terapia. W przestrzeni niepełnosprawności*. Tom 2, Impuls, Kraków.
- Herman P., 2019, *W kierunku zapewnienia dostępności*, Z:A, wrzesień-październik, s. 20.
- Kuryłowicz E., 2019, *To nie jest [jeszcze] kraj dla wszystkich ludzi*, Z:A, wrzesień-październik, s. 14.
- Mayer-Bohe W., 1996, *Bauen für alte und behinderte Menschen*, Bauverlag, Wiesbaden-Berlin.
- Matysiak K., 2019, *Architektura z ludzką twarzą*, Z:A, wrzesień-październik, s. 34.
- Mazur Ł., 2019, *Architektura przyjazna seniorom*, Z:A, wrzesień-październik, s. 46.
- Niedbalski J., Zakrzewska-Manterys E., 2016, *Samodzielni, zaradni, niezależni. Ludzie niepełnosprawni w systemie polityki, pracy i edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Panek M.P., 2012, *Wymiary niepełnosprawności*, Wydawnictwo Innowacyjne Novae Res, Gdynia.
- Potapowicz S., 2019, *Warszawskie standardy dostępności*, Z:A, wrzesień-październik, s. 24.
- Roland K., 2008, *Verkehrsräume, Verkehrsanlagen und Verkehrsmittel barrierefrei gestalten. Ein Leitfaden zu Potenzialen und Handlungsbedarf*, Fraunhofer IRB Verlag, Stuttgart.
- Skiba I., 2009, *Rahel Züger Barrier-free Planning*, Birkhauser, Berlin.
- Smoliński B., Raciborski F., 2013, *Zdrowe starzenie się: Biała Księga*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Szymański M.J., 2021, *Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie*, Difin, Warszawa.
- Śreniawa P., 2019, *Przystosowanie dla nieprzystosowanych*, Z:A, wrzesień-październik, s. 76.
- Żabiski P., 2019, *Checklista projektowania dostępnego*, Z:A, wrzesień-październik, s. 64.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2019 r. poz. 1696, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003, Nr 162 poz. 1568, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 2021 poz. 869, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. 1974 Nr 24 poz. 141, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1065, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. 2016 r. poz. 124, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz.U. 2010 nr 109 poz. 719, z późn. zm.).

Dokumenty i raporty

Sytuacja osób starszych w Polsce w 2021 r., 2022, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Warszawa–Białystok.

Model Dostępnej Szkoły, 2023, *model*, <https://model.dostepnaskola.info/> (dostęp: 10.10.2023).

Załącznik nr 11 do MDS Audyt obszaru architektonicznego, red. M. Wysocki, Fundacja Fundusz Współpracy, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego, Politechnika Gdańska, Stowarzyszenie Młodych Lubuszan, Warszawa–Kraków–Rzeszów–Gdańsk–Sulęcín.

Załącznik nr 11 do MDS – obszar techniczny. Audyt obszaru technicznego, 2023, red. M. Dziółko, M. Kocejko, Fundacja Fundusz Współpracy, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego, Politechnika Gdańska, Stowarzyszenie Młodych Lubuszan, Warszawa–Kraków–Rzeszów–Gdańsk–Sulęcín.

PROBLEMS OF ACCESSIBILITY OF EDUCATIONAL BUILDINGS IN WIELKOPOLSKA BASED ON SELECTED EXAMPLES

Summary

Accessibility of space remains a problem, despite changes in legislation, new tools in the hands of designers or increasing public awareness. The study covers educational institutions in the Wielkopolska voivodeship. The aim of the research was to make a qualitative assessment of the accessibility of space for people with special needs. The selected buildings were verified using a variety of methods (interviews, observations, documentation analyses, study visits, etc.). As a result of the research, it was found that buildings built relatively recently are usually better adapted and have fewer architectural barriers, while the biggest problem in the surveyed buildings is the evacuation of people with disabilities.

Keywords: accessibility, universal design, educational buildings